

**Pomorze
Zachodnie**

ZARZĄD WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

INSTYTUCJA ZARZĄDZAJĄCA REGIONALNYM PROGRAMEM OPERACYJNYM

WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2014-2020

**Zasady realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych
w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego
Województwa Zachodniopomorskiego 2014-2020**

Szczecin, styczeń 2017 r.

Spis treści

Wykaz skrótów	3
Wstęp - rewitalizacja zdegradowanych obszarów i środowisk wsi oraz miast na Pomorzu Zachodnim	4
Definicje – słownik.....	5
Rewitalizacja w RPO WZ 2014-2020.....	7
Schemat wsparcia działań rewitalizacyjnych w ramach RPO WZ 2014-2020	7
Wspieranie rewitalizacji w sferze fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich - działanie 9.3	9
Wzmocnienie potencjału społeczności lokalnych na obszarach rewitalizowanych - działanie 7.1 typ 3 projektów (EFS)	11
Projekty rewitalizacyjne w ramach priorytetów inwestycyjnych RPO WZ 2014-2020 bezpośrednio związanych z rewitalizacją.....	15
Komplementarność projektów współfinansowanych z EFRR i EFS	17
Indykatywny harmonogram działań rewitalizacyjnych w województwie zachodniopomorskim	19
a) Działanie 7.1 typ 3 projektów – schemat A:.....	19
Programy rewitalizacji	19
Prowadzenie wykazu programów rewitalizacji przez IZ RPO WZ.....	19
Zakres i zawartość programów rewitalizacji – zasady dotyczące przygotowania lub aktualizacji programów rewitalizacji.....	21
Zalecenia IZ RPO WZ.....	21
Wyznaczanie obszarów zdegradowanych i obszarów rewitalizacji	21
Identyfikacja zróżnicowania wewnętrznego w jednostkach urbanistycznych	24
Załącznik 1	26
I. Pojęcie rewitalizacji - wprowadzenie	26
II. Cechy programów rewitalizacji	27
1. Kompleksowość programu rewitalizacji.....	27
2. Koncentracja programu rewitalizacji.....	27
3. Komplementarność projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych	28
4. Realizacja zasady partnerstwa i partycypacja	29
III. Elementy programu rewitalizacji (minimalny zakres programu rewitalizacji)	30

Wykaz skrótów

EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

EFS – Europejski Fundusz Społeczny

IZ – Instytucja zarządzająca

IZ RPO WZ – Instytucja Zarządzająca Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Zachodniopomorskiego 2014-2020

GPR – gminny program rewitalizacji w rozumieniu ustawy z dnia 9 października 2015 o rewitalizacji

LPR – Lokalny Program Rewitalizacji

PGR – Państwowe Gospodarstwo Rolne

POIŚ – Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020

PROW – Program Rozwoju Obszarów Wiejskich

RPO WZ 2014-2020 – Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego 2014-2020

SOOP – Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych

SSW – Specjalna Strefa Włączenia

UE – Unia Europejska

UMWZ – Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego

Ustawa – Ustawa z dnia 9 października 2015 o rewitalizacji

WUP – Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie

Wytyczne - Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020, wydane przez Ministra właściwego dla rozwoju

ZIT – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

Zasady - Zasady realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego 2014-2020

Wstęp - rewitalizacja zdegradowanych obszarów i środowisk wsi oraz miast na Pomorzu Zachodnim

Wsparcie dotyczące działań rewitalizacyjnych w RPO WZ 2014-2020 koncentruje się w głównej mierze na dwóch priorytetach inwestycyjnych, tj. PI 9i (EFS) *Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie* oraz PI 9b (EFRR) *Wspieranie rewitalizacji w sferze fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich*. Punktem wyjścia i zasadniczą ramą realizacyjną w planowaniu kompleksowej rewitalizacji będzie diagnoza stanu kryzysowego – koncentracji problemów społecznych współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej.

Pomimo, iż w ramach EFRROW brak działań ukierunkowanych na rewitalizację, to w ramach PROW przewidziano wsparcie stanowiące uzupełnienie wymienionej interwencji. W szczególności istotne dla rewitalizacji obszarów wiejskich będą liczne, chociaż o niższej kwotowo wartości, projekty realizowane w ramach wsparcia PROW – działanie *Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich* oraz *Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER*.

Ujednolicenie zakresu i zawartości programów rewitalizacji ma zapewnić, że procesy rewitalizacji finansowane w ramach RPO WZ 2014-2020, jako instrumenty służące realizacji Umowy Partnerstwa, będą bardziej skuteczne, zintegrowane, kompleksowe i skoordynowane.

Zalecenia zawarte w niniejszym dokumencie są spójne z rozwiązaniami w przedmiotowym zakresie zawartymi w wytycznych horyzontalnych wydawanych przez ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego, w tym zwłaszcza z rozwiązaniami zawartymi w *Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020*.

Zasady określają:

- zakres i tryb interwencji prowadzonej przez Samorząd Województwa w zakresie działań rewitalizacyjnych;
- zasady przyznawania wsparcia finansowego dla projektów rewitalizacyjnych podejmowanych w ramach działania 9.3 *Wspieranie rewitalizacji w sferze fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich* RPO WZ 2014-2020;
- preferencje w dostępie do środków dla projektów rewitalizacyjnych podejmowanych w ramach pozostałych działań (poza 9.3) RPO WZ 2014-2020;
- obligatoryjny zakres Lokalnych Programów Rewitalizacji stanowiących podstawę do uzyskania wsparcia w ramach ww. działania 9.3.

Definicje – słownik

Rewitalizacja – to kompleksowy proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe (powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe), integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany poprzez programy rewitalizacji. Rewitalizacja zakłada optymalne wykorzystanie specyficznych uwarunkowań danego obszaru oraz wzmacnianie jego lokalnych potencjałów (w tym także kulturowych) i jest procesem wieloletnim, prowadzonym przez interesariuszy tego procesu (m.in. przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, właścicieli nieruchomości, organy władzy publicznej, etc.), w tym przede wszystkim we współpracy z lokalną społecznością. Działania służące wspieraniu procesów rewitalizacji prowadzone są w sposób spójny: wewnętrznie (poszczególne działania pomiędzy sobą) oraz zewnętrznie (z lokalnymi politykami sektorowymi, np. transportową, energetyczną, celami i kierunkami wynikającymi z dokumentów strategicznych i planistycznych).

Stan kryzysowy – stan spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym), współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer:

- a. gospodarczej (w szczególności w zakresie niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw),
- b. środowiskowej (w szczególności w zakresie przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia, ludzi bądź stanu środowiska),
- c. przestrzenno-funkcjonalnej (w szczególności w zakresie niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, deficytu lub niskiej jakości terenów publicznych),
- d. technicznej (w szczególności w zakresie degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz braku funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska).

Obszar zdegradowany – obszar, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy. Dotyczy to najczęściej obszarów miejskich, ale także wiejskich. Obszar zdegradowany może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic pod warunkiem stwierdzenia sytuacji kryzysowej na każdym z podobszarów.

Obszar rewitalizacji - obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechującego się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk w sferze społecznej przy współwystępowaniu negatywnych zjawisk w co najmniej jednej z następujących sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej. Na obszarze tym, z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się prowadzić rewitalizację. Obszar rewitalizacji może być podzielony na

podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, lecz nie może obejmować terenów większych niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkałych przez więcej niż 30% mieszkańców gminy. W skład obszaru rewitalizacji mogą wejść obszary występowania problemów przestrzennych, takich jak tereny poprzemysłowe (w tym poportowe i powydobywcze), powojenne lub pokolejowe, wyłącznie w przypadku, gdy przewidziane dla nich działania są ściśle powiązane z celami rewitalizacji dla danego obszaru rewitalizacji.

Program rewitalizacji - inicjowany, opracowany i uchwalony przez radę gminy, na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594, z późn. zm.), wieloletni program działań w sferze społecznej oraz gospodarczej lub przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej lub środowiskowej, zmierzający do wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju, stanowiący narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji. Programami rewitalizacji są np. lokalne programy rewitalizacji, miejskie programy rewitalizacji, gminne programy rewitalizacji itp.

Gminny Program Rewitalizacji – szczególny rodzaj programu rewitalizacji opisany w rozdziale 4 ustawy z dnia 9 października 2015 o rewitalizacji.

Projekt rewitalizacyjny - projekt w rozumieniu art. 2 pkt 18 ustawy, wynikający z programu rewitalizacji, tj. zaplanowany w programie rewitalizacji i ukierunkowany na osiągnięcie jego celów (patrz: pkt 5 ppkt 1 lit. f Załącznika do Wytycznych) albo logicznie powiązany z treścią i celami programu rewitalizacji (patrz: pkt 5 ppkt 1 lit. g Załącznika do Wytycznych), zgłoszony do objęcia albo objęty współfinansowaniem UE z jednego z funduszy strukturalnych albo Funduszu Spójności w ramach programu operacyjnego. Wynikanie projektu rewitalizacyjnego z programu rewitalizacji oznacza zatem albo wskazanie (wymienienie) go wprost w programie rewitalizacji albo określenie go w ogólnym (zbiorczym) opisie innych, uzupełniających rodzajów działań rewitalizacyjnych.

Specjalna Strefa Włączenia (SSW) - część województwa zachodniopomorskiego obejmująca obszar gmin, w których występują deficyty w co najmniej 3 z 6 obszarów problemowych (demografia, infrastruktura techniczna, dostępność do usług publicznych, potencjał gospodarczy, problemy popegeerowskie, ubóstwo). W SSW zawiera się również: *obszar przejściowy*, tj. gminy, które od nie więcej niż trzech kolejnych lat znajdują się poza obszarem podstawowym SSW. Strefa wyznaczona została uchwałą Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego nr 838/15 z dnia 2 czerwca 2015 r. oraz uchwał aktualizacjami SSW.

Rewitalizacja w RPO WZ 2014-2020

Programy rewitalizacji integrują różne źródła finansowania przedsięwzięć mogących oddziaływać na poprawę stanu obszaru zdegradowanego zarówno bezpośrednio, jak i w sposób pośredni. Projekty rewitalizacyjne współfinansowane ze środków RPO WZ 2014-2020 są jednym z wielu narzędzi realizacji programu rewitalizacji.

Projekty rewitalizacyjne ujęte w LPR mogą być dofinansowane z puli środków RPO WZ w ramach działania 9.3 (*Wspieranie rewitalizacji w sferze fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich*) oraz pozostałych działań Programu, w szczególności realizowanych w ramach priorytetów inwestycyjnych bezpośrednio związanych z rewitalizacją, tj. 3a, 4c, 4e, 6c, 7d, 8i, 8iii, 9i, 9iv, 9v.

Schemat wsparcia działań rewitalizacyjnych w ramach RPO WZ 2014-2020

Przyjęto 2 rodzaje wsparcia:

1. Wsparcie na przygotowanie lub aktualizację lokalnych programów rewitalizacji

Charakter wsparcia w zakresie rewitalizacji będzie uzależniony od typu gminy, tj.

Typ A - gminy o najmniejszym potencjale rozwojowym, położone na terenie SSW

O wsparcie na przygotowanie LPR, w zakres którego wchodzić będzie, animacja lokalna, zaangażowanie lokalnej społeczności w wypracowanie kierunków rozwoju danego obszaru, w tym przygotowanie lub aktualizację lokalnych programów rewitalizacji, a także na pomoc merytoryczną we wdrażaniu projektów rewitalizacyjnych, będą mogły ubiegać się gminy w ramach RPO WZ 2014-2020 działanie 7.1 (EFS) *Programy na rzecz integracji osób i rodzin zagrożonych ubóstwem i/lub wykluczeniem społecznym ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową wykorzystującą instrumenty aktywizacji edukacyjnej, społecznej, zawodowej*, typ projektu *Wzmocnienie potencjału społeczności lokalnych na obszarach rewitalizowanych*. Wykaz gmin ustalony został na podstawie wyników badań ewaluacyjnych wykonanych na zlecenie UM WZ¹

W ramach ww. typu projektów realizowana będzie animacja lokalna społeczności w wybranych miejscowościach zlokalizowanych na terenie gmin SSW o najgorszych parametrach rozwoju społeczno-gospodarczego. Preferowane do wsparcia będą miejscowości popegeerowskie, charakteryzujące się ponadprzeciętnym (w skali gminy) nasileniem problemów społecznych oraz współwystępujących wraz z nimi negatywnych zjawisk w co najmniej jednej z następujących sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej.

Realizacja projektów będzie miała na celu zaangażowanie społeczności z obszarów rewitalizowanych w proces przygotowania i wdrażania LPR. .

Typ B – pozostałe gminy położone na terenie SSW (poza typem A)

Typ C – gminy położone poza terenem SSW

¹ Badanie ewaluacyjne pn. „Ocena wsparcia w obszarze rewitalizacji w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2007-2013 oraz identyfikacja potencjału i potrzeb regionu w zakresie rewitalizacji” – raport końcowy z badania.

Gminy znajdujące na obszarze województwa zachodniopomorskiego (poza typem A) będą mogły ubiegać się o wsparcie na przygotowanie lub aktualizację LPR w ramach konkursu finansowanego z Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020 realizowanego przez UMWZ. Środki przewidywane na konkurs to 4,5 mln zł. Poziom dofinansowania sięgnie 90% kosztów przygotowania dokumentu. Zakres wsparcia będzie obejmować, oprócz środków na przygotowanie LPR, również wsparcie merytoryczne udzielane przez ekspertów Ministerstwa Rozwoju oraz Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego w odniesieniu do treści dokumentu, partycypacji społecznej, jak również pozostałych kwestii związanych m. in. z wyznaczaniem obszaru rewitalizacji i kwestii technicznych.

Należy zwrócić uwagę, że projekty wskazane w przygotowanych (w tym w zaktualizowanych) i zaakceptowanych przez IZ RPO WZ Lokalnych Programach Rewitalizacji, będą premiowane nie tylko w RPO WZ, ale również w innych programach operacyjnych, np. POIŚ.

2. Wsparcie na wdrażanie projektów rewitalizacyjnych wskazanych w programach rewitalizacji

Charakter wsparcia w zakresie rewitalizacji będzie uzależniony od typu gminy, tj.

Typ gminy A oraz typ gminy B – gminy w SSW

Działania rewitalizacyjne realizowane w gminach położonych na obszarze SSW mogą zostać dofinansowane dotacjami z RPO WZ 2014-2020 w ramach:

- działania 9.3 *Wspieranie rewitalizacji w sferze fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich*, typ projektu: *Kompleksowa realizacja działań na podstawie programów rewitalizacji obszarów zdegradowanych jako zintegrowane przedsięwzięcia dotyczące wszystkich aspektów rewitalizacji danego obszaru*. W ramach projektu dotacyjnego wspierane będą m. in: przebudowa lub adaptacja zdegradowanych budynków i obiektów, zwłaszcza związanych z byłymi PGR-ami, zagospodarowanie lub zmiana zagospodarowania terenów i przestrzeni w celu przywrócenia lub nadania im nowych funkcji: społecznych, gospodarczych, edukacyjnych, kulturalnych lub rekreacyjnych.
- pozostałych działań RPO WZ 2014-2020, w ramach których przewidziano realizację projektów rewitalizacyjnych.

Preferowane do wsparcia będą projekty realizowane w miejscowościach popegeerowskich, objętych planem rewitalizacji.

Alokacja środków w ramach działania 9.3 dla gmin typu A i B: 20 mln €

Typ gminy C

Działania rewitalizacyjne realizowane w gminach położonych poza obszarem SSW mogą zostać dofinansowane dotacjami z RPO WZ 2014-2020 w ramach:

- Działania 9.3 *Wspieranie rewitalizacji w sferze fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich*, typ projektu: *Kompleksowa realizacja działań na podstawie programów rewitalizacji obszarów zdegradowanych jako zintegrowane przedsięwzięcia dotyczące wszystkich aspektów rewitalizacji danego obszaru*. W ramach projektu dotacyjnego wspierane będą m. in: przebudowa lub adaptacja zdegradowanych budynków i obiektów, zwłaszcza związanych z byłymi PGR-ami, zagospodarowanie lub

zmiana zagospodarowania terenów i przestrzeni w celu przywrócenia lub nadania im nowych funkcji: społecznych, gospodarczych, edukacyjnych, kulturalnych lub rekreacyjnych.

- pozostałych działań RPO WZ 2014-2020, w ramach których przewidziano realizację projektów rewitalizacyjnych.

Alokacja środków w ramach działania 9.3 dla gmin typu C - 20 mln €

Podstawę do udzielenia wsparcia, tak w ramach działania 9.3, jak i udzielenia preferencji² dla projektów rewitalizacyjnych w ramach innych działań RPO WZ, stanowią będą programy rewitalizacji (bez względu na ich nazwę) przygotowane w ramach jednego z poniższych trybów:

Typ gminy A – naboru prowadzonego przez WUP w Szczecinie w ramach działania 7.1, dot. *Wzmocnienia potencjału społeczności lokalnych na obszarach rewitalizowanych*;

Typ gminy B i C – konkursu prowadzonego przez UMWZ dot. dotacji na działania wspierające gminy w zakresie przygotowania lub aktualizacji programów rewitalizacji (w ramach PO Pomoc Techniczna). Nie będzie natomiast możliwości sfinansowania wydatków związanych z przygotowaniem LPR w ramach działania 9.3.

Istnieje również możliwość samodzielnego przygotowania programów rewitalizacji uwzględniających uregulowania zawarte w:

- a) Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 opracowanych przez Ministra Rozwoju i Infrastruktury oraz w niniejszych zasadach.
- b) Ustawie z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji oraz w niniejszych zasadach.

Bez względu na sposób przygotowania programy rewitalizacji muszą być zatwierdzone przez IZ RPO WZ.

Wspieranie rewitalizacji w sferze fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich - działanie 9.3

W ramach RPO WZ 2014-2020 wydzielone zostały środki na wpieranie procesów rewitalizacyjnych. Zgodnie z SOOP RPO WZ 2014-2020 wsparcie będzie udzielane w ramach działania 9.3 Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich (Oś priorytetowa IX INFRASTRUKTURA PUBLICZNA).

Celem działania jest zmniejszenie zagrożenia wykluczeniem społecznym ludności zamieszkującej obszary zdegradowane i peryferyjne.

W ramach tego działania realizowane będą wyłącznie projekty wynikające z Lokalnych Programów Rewitalizacji (LPR) lub dokumentów równoważnych (tak pod względem merytorycznym, jak i

² Projekty spełniające kryterium rewitalizacyjne, w zależności od działania RPO WZ 2014-2020, będą mogły uzyskać premię punktową / otrzymać wyższe dofinansowanie, np. powiększone o wkład środków krajowych / uczestniczyć w konkursach ograniczonych wyłącznie do projektów rewitalizacyjnych / uzyskać inne preferencje, zaprojektowane przez IZ RPO WZ

metodologicznym). Minimalny zakres merytoryczny został określony w Załączniku nr 1 niniejszego dokumentu.

Będą to przedsięwzięcia obejmujące zarówno rewitalizację fizyczną, jak i gospodarczą wyznaczonego w ramach LPR obszaru. Ponadto, działania te będą rozszerzeniem – uzupełnieniem działań o charakterze społecznym, realizowanych w ramach wsparcia EFS w osiach priorytetowych VI, VII i VIII. Rozstrzygająca o wsparciu będzie tu komplementarność projektów składanych do realizacji w ramach działania 9.3 z projektami realizowanymi ze wsparcia EFS.

Przedsięwzięcia inwestycyjne będą się koncentrować na rewitalizacji wyznaczonych w LPR części bądź całych miejscowości, ze szczególnym uwzględnieniem problemowych miejscowości popegeerowskich. Ponadto, przedsięwzięcia będą mogły być realizowane na obszarach przemysłowych, powojkowych, a dopiero w dalszej kolejności na niedoinwestowanych i zaniedbanych obszarach miejskich.

Rezultatem interwencji będzie włączenie społeczne marginalizowanych grup z obszarów zdegradowanych i peryferyjnych, jak również poprzez kompleksowe działania niwelowania wszystkich zjawisk związanych z problemami społecznymi dotyczącymi danych obszarów.

W ramach powyższego działania wsparcie będzie udzielane w systemie dotacyjnym.

Typy projektów - Kompleksowa realizacja działań na podstawie programów rewitalizacji obszarów zdegradowanych jako zintegrowane przedsięwzięcia dotyczące wszystkich aspektów rewitalizacji danego obszaru.

W ramach projektu wspierane będą m. in:

- przebudowa lub adaptacja zdegradowanych budynków i obiektów, zwłaszcza związanych z byłymi PGR-ami,
- zagospodarowanie lub zmiana zagospodarowania terenów i przestrzeni w celu przywrócenia lub nadania im nowych funkcji: społecznych, gospodarczych, edukacyjnych, kulturalnych lub rekreacyjnych.

Typ beneficjenta:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jst,
- przedsiębiorcy,
- organizacje pozarządowe,
- jednostki sektora finansów publicznych,
- kościoły i związki wyznaniowe,
- spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, TBS,
- instytucje kultury,
- osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych.

W ramach działania 9.3 przewiduje się ogłoszenie naboru projektów, z uwzględnieniem poniższego podziału alokacji

Alokacja	Obszar interwencji
20 mln euro	gminy znajdujące się w SSW, z preferencją dla gmin w najtrudniejszej sytuacji
20 mln euro	gminy w woj. zachodniopomorskim poza SSW

Wartość dofinansowania w jednym projekcie nie może przekraczać 4 mln zł.³

Poziom dofinansowania projektów uzależniony będzie od typu beneficjenta i zróżnicowany również w zależności od obszaru interwencji.

Obszar interwencji	Typ gminy	Poziom dofinansowania
gminy w woj. zachodniopomorskim poza SSW	C	60% z EFRR + 5 % z budżetu państwa
gminy znajdujące się w SSW	B	80% z EFRR + 5 % z budżetu państwa
gminy znajdujące się w SSW, w najtrudniejszej sytuacji społeczno-gospodarczej	A	80% z EFRR + 10% z budżetu państwa

Wzmocnienie potencjału społeczności lokalnych na obszarach rewitalizowanych - działanie 7.1 typ 3 projektów (EFS)

Głównym celem działania 7.1 typ 3 projektów jest dofinansowanie projektów, w których zaplanowane zostaną działania związane z zaangażowaniem społeczności z obszarów rewitalizowanych w proces przygotowania, wypracowania kierunków rozwoju danego obszaru i wdrażania programów rewitalizacji. Program rewitalizacji stanowiąc dodatkowy efekt realizacji projektu jest jednocześnie dokumentem, na podstawie którego będzie można w dalszej perspektywie zapewnić finansowanie potrzeb danej społeczności.

Typy projektów - Wzmocnienie potencjału społeczności lokalnych na obszarach rewitalizowanych

Typ beneficjenta - wszystkie formy prawne zgodnie z klasyfikacją form prawnych podmiotów gospodarki narodowej określonych w § 8 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 lipca 1999 r. w sprawie sposobu i metodologii prowadzenia i aktualizacji rejestru podmiotów gospodarki narodowej, w tym wzorów wniosków, ankiet i zaświadczeń, oraz szczegółowych warunków i trybu współdziałania

³ Dotychczasowa rewitalizacja w Polsce – i to ta uznawana za dobrą, sprowadzała się zazwyczaj do zamkniętej listy dużych projektów, prawie wyłącznie inwestycyjnych, przez co nie było możliwości dynamicznego reagowania na zmieniające się okoliczności. Zgłoszenie się realnych operatorów rewitalizacji wymaga udostępnienia pewnej puli środków na liczne, niewielkie projekty, pozwalające wykorzystać lokalny potencjał i zasoby.

Schemat A dotyczy wsparcia na przygotowanie lub aktualizację lokalnych programów rewitalizacji. Kluczowym elementem projektu jest animacja, która ma za zadanie przygotować społeczność nie tylko do partycypacyjnego wypracowania lokalnego programu rewitalizacji, ale także „przyswoić program i utożsamiać się z nim”, tak aby mógł być realizowany nie tyle przez gminę, co przez samych mieszkańców z pomocą gminy.

Wsparciem objęte zostaną przede wszystkim problemowe miejscowości popegeerowskie, położone w na obszarze Specjalnej Strefy Włączenia (SSW). Beneficjentem wsparcia będą gminy znajdujące się w SSW, o najgorszych parametrach rozwoju społeczno-gospodarczego i posiadające na swoim terytorium problemowe miejscowości popegeerowskie. Zakłada się, że działania inwestycyjne finansowane z EFRR podejmowane działania 9.3 RPO WZ będą rozszerzeniem – uzupełnieniem działań o charakterze społecznym, prowadzonych w ramach PI 9i (aktywne włączenie). Działania w zakresie rewitalizacji będą realizowane w oparciu o krajowe ramy, przygotowane przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego.

Animacja lokalna mieszkańców, jako główne działanie w ramach projektu, powinna zawierać takie elementy jak:

- diagnozę sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej we wszystkich miejscowościach na terenie gminy;
- identyfikację problemów i zjawisk powodujących marginalizację/ degradację danych obszarów/ środowisk w poszczególnych miejscowościach;
- wywoływanie potrzeb poprawy warunków życia i angażowanie mieszkańców do „projektowania zmiany” w najbliższym otoczeniu;
- budowanie partnerstwa wokół rewitalizacji zdegradowanych obszarów oraz uspołecznienie działań dot. rewitalizacji z wykorzystaniem zaawansowanych metod partycypacji, takich jak współdecydowanie czy kontrola społeczna;
- przygotowanie założeń, w tym katalogu działań/projektów LPR;
- inicjowanie współpracy między mieszkańcami terenów rewitalizowanych, a władzami lokalnymi oraz pozostałymi uczestnikami procesu rewitalizacji.

W wyniku realizacji projektu powstanie (lub zostanie uaktualniony) w każdej z gmin biorących udział w projekcie program rewitalizacji, który zostanie przedłożony przez wójta/burmistrza radzie gminy do uchwalenia. radzie gminy do uchwalenia, zgodnie z zapisami art. 18 ust. 2 pkt. 6 Ustawy o samorządzie gminnym⁵. Istnieje także możliwość przygotowania gminnego programu rewitalizacji zgodnie z trybem i zasadami wskazanymi w ustawie o rewitalizacji.⁶

Schemat B dotyczy wsparcia lokalnych społeczności (korzystających ze wsparcia w schemacie A) we wdrażaniu projektów zapisanych w LPR. Realizacja projektów w schemacie B odbywać się będzie w następstwie udzielonej pomocy w ramach schematu A i stanowić będzie jego kontynuację. Powyższa zasada dotyczy jednak tylko społeczności, nie operatora wsparcia – dopuszcza się możliwość zmiany operatora wsparcia dla schematu B.

Dz. U. z 2015 r. poz. 1515, ze zm

⁶ Dz. U. z 2015 r. poz. 1777.

Głównymi działaniami realizowanym w ramach projektu będzie animacja lokalna i doradztwo świadczone na rzecz lokalnej społeczności, a w szczególności:

- a) usługi animacyjne – kontynuacja i rozwinięcie animacji lokalnej ukierunkowanej na udział w realizacji projektów zapisanych w programie rewitalizacji;
- b) doradztwo i konsultacje w zakresie: pozyskiwania środków finansowych na realizację projektów zapisanych w programie rewitalizacji (środki dostępne w ramach RPO i pozostałe źródła), przygotowania projektów zapisanych w programie, branżowych opisów i specyfikacji technicznych niezbędnych do prawidłowego przygotowania projektu; koordynacji i monitorowania rozliczania projektów;
- c) doradztwo i pomoc merytoryczną w planowaniu racjonalnego i efektywnego wykorzystania zrewitalizowanej infrastruktury;
- d) pomoc w zakresie stworzenia na rewitalizowanym obszarze podmiotów ekonomii społecznej

Operator świadczył będzie usługi wymienione w pkt. a) – d) na terenie każdej gminy objętej wsparciem

Warunkiem uruchomienia II etapu projektu w danej gminie jest uchwalenie przez Radę Gminy Programu Rewitalizacji, na którego podstawie (zapisów w programie) realizowane będą projekty (twarde i miękkie). Przewidywany czas realizacji II-go etapu projektu – do 36 m-cy.

Etap II projektu winien się zakończyć wdrożeniem min. 3 projektów zapisanych w programie rewitalizacji oraz powstaniem w każdej z rewitalizowanych miejscowości przynajmniej po jednym podmiocie ekonomii społecznej (organizacja pozarządowa prowadząca odpłatną działalność pożytku publicznego lub/i działalność gospodarczą, spółdzielnia socjalna, przedsiębiorstwo społeczne). Postuluje się aby tworzone podmioty wspierane były przez samorząd np. poprzez zlecanie zadań w ramach programu współpracy gmin z organizacjami pozarządowymi (w przypadku NGO) lub tworzone spółdzielnie osób prawnych lub zakładanych przez osoby prawne, gdzie jednym z współzałożycieli byłby samorząd (w przypadku spółdzielni socjalnych).

Wsparcie lokalnych społeczności przy wdrażaniu programów rewitalizacji świadczyli będą animatorzy wraz z branżowymi doradcami (w zależności od potrzeb: przygotowanie wniosków projektowych, specyfikacji technicznej i in.).

Celem podejmowanej animacji będzie wywołanie i przeprowadzenie „pozytywnej zmiany” w społeczności lokalnej. Animacja będzie dotyczyła budowania i rozwijania potencjału lokalnej społeczności– rozwoju: kapitału ludzkiego, kapitału społecznego i potencjału organizacyjnego. Ponadto, podejmowane działania będą nakierowane na przygotowaniu mieszkańców rewitalizowanych obszarów do podejmowania wspólnych przedsięwzięć gospodarczych, w tym wykorzystujących narzędzia przedsiębiorczości społecznej. Doradztwo biznesowe (konstruowanie biznesplanu, zakładanie i uruchamianie przedsiębiorstwa) będzie świadczone w ramach usług Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES).

Na podstawie przygotowanych Programów Rewitalizacji realizowane będą zarówno działania „miękkie” – w zakresie rewitalizacji społecznej mieszkańców problemowych wsi popegeerowskich, jak i działania „twarde” - dotyczące rewitalizacji w wymiarze fizycznym (przestrzennym) i gospodarczym wyznaczonego w ramach programu obszaru.

Projekty rewitalizacyjne w ramach priorytetów inwestycyjnych RPO WZ 2014-2020 bezpośrednio związanych z rewitalizacją

Poza działaniem 9.3 projekty rewitalizacyjne będą mogły być realizowane w ramach działań bezpośrednio związanych z rewitalizacją, [w tabeli, w dalszej części tekstu, wskazano numery i nazwy działań bezpośrednio związanych z rewitalizacją].

IZ RPO WZ tworzy warunki umożliwiające skuteczną realizację projektów rewitalizacyjnych oraz monitoruje i ocenia program operacyjny pod względem skuteczności i efektywności wsparcia projektów rewitalizacyjnych. W tym celu IZ RPO WZ formułuje preferencje w dostępie do środków dla projektów rewitalizacyjnych w ramach poszczególnych działań innych niż działanie 9.3 poprzez:

- premię punktową,
- wyższe dofinansowanie, np. powiększone o wkład środków krajowych,
- udział w konkursach ograniczonych wyłącznie do projektów rewitalizacyjnych

oraz może określić inne zachęty i ułatwienia.

Umieszczenie projektu w programie rewitalizacji jest warunkiem koniecznym dla uzyskania wsparcia w ramach działania 9.3 RPO WZ 2014-2020 lub wpisywania się w LPR projektów w pozostałych działaniach RPO WZ 2014-2020, w których przewidziano premiowanie projektów rewitalizacyjnych.

Projekty wraz z elementami je charakteryzującymi powinny zostać wpisane do programu rewitalizacji na jednej z dwóch list:

Lista I (projekty główne) będzie obejmowała projekty przeznaczone do złożenia w konkursie o dofinansowanie w ramach działania 9.3 „Wspieranie rewitalizacji w sferze fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich”.

Lista II (projekty uzupełniające) będzie obejmowała projekty (opisane co najmniej w formie zestawu cech – ogólnej charakterystyki przedsięwzięcia) przeznaczone do złożenia w konkursie o dofinansowanie w ramach pozostałych działań RPO WZ 2014-2020, w których przewidziano premiowanie projektów rewitalizacyjnych. Umieszczenie projektu w programie rewitalizacji na liście „B” stanowić będzie podstawę do uznania go za projekt rewitalizacyjny i premiowanie – w zakresie przewidzianym w danym działaniu RPO WZ 2014-2020, w którym projekt kwalifikuje się do wsparcia.

W ramach RPO WZ 2014-2020 projekty rewitalizacyjne będą preferowane w następujących działaniach:

Oś priorytetowa	Działanie	Fundusz
I GOSPODARKA, INNOWACJE, NOWOCZESNE TECHNOLOGIE	1.6 Tworzenie nowych miejsc pracy na obszarze Specjalnej Strefy Włączenia 1.10 Tworzenie i rozbudowa infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego 1.11 Tworzenie i rozbudowa infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego w ramach Strategii ZIT dla Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego 1.12 Tworzenie i rozbudowa infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego w ramach Strategii ZIT dla Koszalińsko-Kołobrzesko-Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego 1.13 Tworzenie i rozbudowa infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego w ramach Kontraktów Samorządowych	EFRR
II GOSPODARKA NISKOEMISYJNA	2.5 Modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej 2.6 Modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej w ramach Strategii ZIT dla Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego 2.7 Modernizacja energetyczna wielorodzinnych budynków mieszkaniowych 2.8 Modernizacja energetyczna wielorodzinnych budynków mieszkaniowych w ramach Strategii ZIT dla Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego	EFRR
III OCHRONA ŚRODOWISKA I ADAPTACJA DO ZMIAN KLIMATU	3.3 Poprawa stanu środowiska miejskiego	EFRR
IV NATURALNE OTOCZENIE CZŁOWIEKA	4.1 Dziedzictwo kulturowe 4.3 Ochrona różnorodności biologicznej 4.5 Kształtowanie właściwych postaw człowieka wobec przyrody przez edukację 4.6 Wsparcie infrastrukturalnych form ochrony przyrody i krajobrazu 4.9 Rozwój zasobów endogenicznych	EFRR
VII WŁĄCZENIE SPOŁECZNE	7.1 Programy na rzecz integracji osób i rodzin zagrożonych ubóstwem i/lub wykluczeniem społecznym ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową wykorzystującą instrumenty aktywizacji edukacyjnej, społecznej, zawodowej 7.2 Usługi reintegracji i rehabilitacji społeczno-zawodowej w KIS, CIS, ZAZ, WTZ 7.3 Wsparcie dla utworzenia i/lub funkcjonowania (w tym wzmocnienia potencjału) instytucji wspierających ekonomię społeczną zgodnie z Krajowym Programem Rozwoju Ekonomii Społecznej 7.4 Tworzenie miejsc pracy w sektorze ekonomii społecznej m.in. poprzez wsparcie na tworzenie przedsiębiorstw społecznych (w szczególności spółdzielni socjalnych) 7.6 Wsparcie rozwoju usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym	EFS
VIII EDUKACJA	8.10 Wsparcie osób dorosłych, w szczególności osób o niskich kwalifikacjach i osób starszych w zakresie doskonalenia umiejętności wykorzystywania technologii informacyjno-komunikacyjnych i porozumiewania się w językach obcych	EFS
IX INFRASTRUKTURA PUBLICZNA	9.2 Infrastruktura społeczna 9.3 Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich 9.4 Inwestycje w infrastrukturę podmiotów prowadzących kształcenie ogólne na poziomie podstawowym, gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym 9.8 Infrastruktura szkolnictwa zawodowego	EFRR

Projekty tworzące Listę I powinny zostać scharakteryzowane za pomocą następujących elementów:

- liczba porządkowa;
- nazwa projektu;
- nazwa wnioskodawcy;
- zwięzły opis problemu jaki ma rozwiązać realizacja projektu;
- cel (cele) projektu;
- zakres realizowanych zadań;
- miejsce realizacji danego projektu na obszarze rewitalizacji np. adres;
- szacowaną (orientacyjną) wartość projektu (dot. wydatków kwalifikowalnych);
- prognozowane produkty i rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji.

Projekty tworzące Listę II powinny zostać scharakteryzowane za pomocą elementów umożliwiających późniejszą ich identyfikację, w tym:

- informacja o projekcie rewitalizacyjnym (np. nazwa projektu, nazwa wnioskodawcy) —jeśli jest to możliwe na etapie opracowywania programu rewitalizacji;
- charakterystyka przedsięwzięć rewitalizacyjnych, tj. takich, które trudno zidentyfikować indywidualnie, a które są zgodne z realizacją celów programu rewitalizacji i ich lokalizacją na obszarze rewitalizacji;
- oddziaływanie planowanych przedsięwzięć, oczekiwane efekty ze względu na realizację celów programu rewitalizacji, adresowanie działań rewitalizacyjnych do grupy docelowej z określonych obszarów rewitalizacji, komplementarność z działaniami zrealizowanymi, realizowanymi lub planowanymi do realizacji na danym obszarze rewitalizacji⁷.

Dopuszcza się możliwość niewielkich modyfikacji pomiędzy opisem projektu zawartym w programie rewitalizacji a opisem projektu we wniosku o dofinansowanie, pod warunkiem utrzymania celu projektu i zasadniczego założenia (np. zmiana nazwy projektu, dodanie partnera).

Komplementarność projektów współfinansowanych z EFRR i EFS

Głównym kryterium wyboru projektów w ramach PI 9b będzie bezpośrednie uwzględnienie interwencji na danym obszarze w lokalnym programie rewitalizacji. Musi on wskazywać kierunki rozwoju oraz sposób wyprowadzenia danego obszaru ze stanu kryzysowego. W ramach priorytetu istnieje konieczność realizacji wspólnych działań z EFS. Interwencja z EFRR będzie uzupełnieniem

⁷ Co do zasady projekty rewitalizacyjne realizowane są na obszarach rewitalizacji. Można jednak dopuszczać do objęcia wsparciem także projekty rewitalizacyjne zlokalizowane poza tym obszarem, jeśli służą one realizacji celów wynikających z programu rewitalizacji — przede wszystkim w przypadku projektów realizowanych w działaniach z zakresu Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Dotyczy to zwłaszcza inicjatyw społecznych nakierowanych np. na aktywizację zawodową mieszkańców obszarów rewitalizacji, gdzie rozwiązania dedykowane ludności z obszaru rewitalizacji mogą być podejmowane poza obszarem rewitalizacji. Takie przypadki wymagają szerszego uzasadnienia i wskazania siły tych powiązań oraz efektywności oddziaływania danego projektu rewitalizacyjnego.

działań finansowanych z EFS nakierowanych na integrację społeczną. Wszystkie podejmowane interwencje będą musiały być prowadzone kompleksowo (działania infrastrukturalne i miękkie), tak aby realizować wspólny cel na rzecz poprawy środowiska życia i otoczenia marginalizowanych grup społecznych. W ramach priorytetu będą premiowane partnerstwa wielu podmiotów zawiązywane na rzecz realizacji wspólnego celu.

Projekty zintegrowane to co najmniej dwa projekty powiązane ze sobą tematycznie w ramach wspólnego celu, jaki ma zostać osiągnięty dzięki ich realizacji, których wybór do dofinansowania lub realizacja jest koordynowana przez właściwe instytucje. Koordynacja polega w szczególności na określeniu wzajemnych relacji między projektami w zakresie warunków ich wyboru i oceny lub postanowień umów o dofinansowanie projektu lub decyzji o dofinansowaniu projektu.⁸

Program rewitalizacji – w ramach planowanych projektów rewitalizacyjnych (zarówno z listy „A”, jak i „B”) – musi zawierać zarówno przedsięwzięcia inwestycyjne, społeczne, gospodarcze oraz istotne przedsięwzięcia dotyczące organizacji estetyczno-funkcjonalnej przestrzeni. Nie można w ramach programów rewitalizacji planować wiązki niepowiązanych ze sobą celów, nie tworzących synergii.

Finansowanie działań rewitalizacyjnych nie powinno się ograniczać do realizacji tylko tego, co da się sfinansować środkami zewnętrznymi, ale wykorzystywać możliwości łączenia źródeł publicznych i prywatnych. Co do zasady, podstawą działań rewitalizacyjnych musi być budżet własny gminy.

Opis komplementarności projektów rewitalizacyjnych znajduje się również w Załączniku nr 1 do niniejszych Zasad w rozdziale II. Cechy programu rewitalizacji - 3. Komplementarność projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

⁸ art. 32 ust. 2 Ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020 (Dz.U. z 2014 r., poz. 1146 z póź. zm.).

Indykatywny harmonogram działań rewitalizacyjnych w województwie zachodniopomorskim

1. IZ RPO WZ przygotowanie procesu rewitalizacji	
a) Działanie 7.1 typ 3 projektów – schemat A: – złożenie przez Projektodawców wniosków o dofinansowanie projektów, – rozstrzygnięcia konkursu. – złożenie LPR do zatwierdzenia przez IZ RPO WZ – realizacja projektów	4.04 –25.04.2016 r. 23.08. 2016 r do 30.09.2017 do 31.12.2017 r.
a) Działanie 7.1 typ 3 projektów – schemat B	2018 r. – 2020 r.
b) Wsparcie w w ramach konkursu z PO PT – zawarcie umowy z MR na realizację projektu wsparcia gmin w zakresie przygotowania LPR – powołanie zespołu ds. rewitalizacji, w strukturach WZS – nabór wniosków jst na wsparcie w przygotowaniu LPR w ramach – opracowanie lub aktualizacja LPR przez JST – złożenie LPR do zatwierdzenia przez IZ RPO WZ	II kwartał 2016 r. do 30.09.2017 r.
2 .Ogłoszenie konkursów na projekty w ramach działania 9.3 (RPO WZ) dot. kompleksowej realizacji działań na podstawie programów rewitalizacji obszarów zdegradowanych jako zintegrowanego przedsięwzięcia dotyczącego wszystkich aspektów rewitalizacji danego obszaru	2016- 2017 r.
3. Realizacja projektów rewitalizacyjnych	2017–2023 r.

Programy rewitalizacji

Warunkiem koniecznym (kryterium dopuszczalności) ubiegania się o wsparcie projektów rewitalizacyjnych w ramach RPO WZ 2014-2020 jest ich wskazanie w aktualnych (na dzień składania wniosku o dofinansowanie) programach rewitalizacji. Program rewitalizacji, z którego wynika projekt rewitalizacyjny, musi spełniać wymagania określone w wytycznych horyzontalnych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 oraz powinien być zgodny z niniejszymi Zasadami.

Brak programu rewitalizacji zgodnego z Wytycznymi oznacza brak możliwości ubiegania się o wsparcie na projekty rewitalizacyjne w ramach RPO WZ 2014-2020.

Prowadzenie wykazu programów rewitalizacji przez IZ RPO WZ

IZ RPO WZ prowadzi wykaz wszystkich pozytywnie zweryfikowanych programów rewitalizacji. Umieszczenie danego programu rewitalizacji w wykazie będzie warunkiem niezbędnym do ubiegania się o wsparcie w działaniu 9.3 „Wspieranie rewitalizacji w sferze fizycznej, gospodarczej i społecznej

ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich" oraz możliwości ubiegania się o uzyskanie preferencji dla projektów rewitalizacyjnych w innych działaniach RPO WZ 2014-2020.

IZ RPO WZ ustali odrębną procedurę dotyczącą wydawania opinii zgodności programu rewitalizacji z wymogami niniejszych Zasad oraz Wytycznymi bądź Ustawą. Wydanie pozytywnej opinii oznacza sprawdzenie, czy program rewitalizacji, z którego wynikają projekty rewitalizacyjne, zawiera wszystkie cechy i elementy wymagane przez niniejsze Zasady oraz Wytyczne bądź Ustawę. . W przypadku uzyskania opinii negatywnej, gmina będzie mogła ponownie składać do IZ RPO WZ poprawiony program rewitalizacji, aż do czasu uzyskania opinii pozytywnej.

Uzyskanie pozytywnej opinii IZ RPO WZ i wpisanie programu rewitalizacji na listę programów rewitalizacji IZ RPO WZ jest niezbędne do ubiegania się o wsparcie w ramach działania 9.3 i preferencji w ramach pozostałych działań, w których przewidziano realizację projektów rewitalizacyjnych.

Wydawanie opinii dotyczącej zgodności programu rewitalizacji z wymogami postawionymi w Zasadach nie stanowi procedury wyboru projektów do dofinansowania i nie zapewnia dofinansowania dla projektów wskazanych w programach rewitalizacji. Szczegółowa ocena projektu rewitalizacyjnego będzie dokonywana po zakończeniu procedury naboru wniosków przez Komisję Oceny Projektów. Jednym z elementów oceny wniosków będzie sprawdzenie, czy dany projekt jest projektem rewitalizacyjnym. Ocena ta będzie dokonywana przez eksperta. Jednocześnie, beneficjenci będą mogli przedstawić do dokumentacji jako dodatkowy załącznik zaświadczenie od gminy potwierdzające, że dany projekt wpisuje się w program rewitalizacji.

Zgłaszanie programów rewitalizacji, na podstawie których IZ RPO WZ będzie wydawać opinie, odbywać się będzie w procesie ciągłym, w terminach przedstawionych przez IZ RPO WZ na stronie internetowej: www.rpo.wzp.pl.

Zakres i zawartość programów rewitalizacji – zasady dotyczące przygotowania lub aktualizacji programów rewitalizacji

Minimalna zawartość programu rewitalizacji (zgodna z Wytycznymi horyzontalnymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020) została określona w załączniku do niniejszych zasad (załącznik 1).

Dopuszcza się aktualizację istniejących programów rewitalizacji przy zachowaniu zapisów wytycznych horyzontalnych i zapisów niniejszych Zasad.

Istnieje, ponadto możliwość przygotowania Gminnego Programu Rewitalizacji według wymagań zawartych w ustawie z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji. Wybranie tego wariantu pozwala na wykorzystanie przewidzianych ustawą narzędzi rewitalizacji, w tym ustanowienie Specjalnej Strefy Rewitalizacji oraz uchwalenie miejscowych programów rewitalizacji.

Zalecenia IZ RPO WZ

Podstawą programowania rewitalizacji w gminie powinna być Strategia Rozwoju Gminy, a dokładnie zapisy z niej wynikające. Zapisy zawarte w Strategii powinny stanowić wystarczające uzasadnienie potrzeby i znaczenia działań rewitalizacyjnych na danym obszarze gminy, a przez to stanowić punkt wyjścia do opracowania (aktualizacji) programu rewitalizacji. Z kolei sam program (LPR) powinien być jednym z dokumentów operacyjnych uszczegóławiających zapisy sformułowane na poziomie celów i wytycznych wyznaczonych w Strategii Rozwoju Gminy.

LPR powinien operacjonalizować⁹ zapisy Strategii, przy jednoczesnym zachowaniu podrzędności LPR względem Strategii. Ponadto, ustalenia w LPR powinny korespondować z zapisami dokumentów planistycznych obowiązujących na terenie gminy:

- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy;
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy;
- Program Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi;
- Inne obowiązujące Programy (Program Ochrony Zabytków, Program Ochrony Środowiska, itd.)

Program rewitalizacji jest dokumentem wieloletnim, tworzonym nie tylko na potrzeby RPO WZ 2014-2020 i powinien przedstawiać strategię rewitalizacji obszarów zdegradowanych w szerszej perspektywie czasowej, w ramach której uwzględniony jest okres co najmniej 2015 – 2025. Ponadto, każda z gmin zainteresowanych pozyskaniem środków finansowych na rewitalizację dostępnych w ramach RPO WZ 2014-2020 musi posiadać program rewitalizacji przygotowany zgodnie z wytycznymi horyzontalnymi w zakresie rewitalizacji oraz ze wskazówkami IZ RPO WZ zawartymi w niniejszym dokumencie.

Wyznaczanie obszarów zdegradowanych i obszarów rewitalizacji

Proces wyznaczania obszarów rewitalizacji przyjmuje następującą kolejność:

1. Podział gminy na jednostki urbanistyczne (analityczne)

⁹ Przełożyć założenia teoretyczne, strategiczne w praktyczne, szczegółowe rozwiązania.

Pierwotnym wobec ustalenia obszarów zdegradowanych jest wyznaczenie jednostek urbanistycznych, stanowiących jednocześnie podstawową jednostkę analityczną w gminie.

Jednostka urbanistyczna powinna dotyczyć obszaru zamieszkałego, nie może obejmować obszaru całej gminy/miasta, czy też przeciwnie – np. jednego budynku. Do LPR należy załączyć mapę obrazującą wyznaczone jednostki urbanistyczne.

Przy wyznaczaniu jednostek urbanistycznych należy wziąć pod uwagę następujące cechy:

- funkcję terenu,
- fizjonomię terenu (układ przestrzenny i charakter zabudowy),
- intensywność użytkowania (poziomą i pionową) ocenianą poprzez wskaźniki i parametry urbanistyczne.

Ponadto, celem wyznaczenia jednostek urbanistycznych należy opierać się na dostępnych źródłach informacji (dane wtórne) lub w przypadku braku informacji pozyskać dane pierwotne (inwentaryzacja/kartowanie), które w sumie pozwolą stworzyć podział jak najbardziej naturalny, zrozumiały i akceptowalny dla mieszkańców gminy/miasta/miejscowości. Zaleca się wykorzystanie następujących źródeł danych:

- istniejące granice dzielnic samorządowych/sołectw;
- jednostki GUS (obwody spisowe i obręby statystyczne),
- kataster nieruchomości,
- numeryczny model terenu,
- struktura tkanki osadniczej,
- badań, raporty, literatura i inne.

W wyniku dokonanej procedury powinno zostać wyznaczonych, w zależności od gminy, od kilku do kilkudziesięciu różnych jednostek urbanistycznych.

Osobne jednostki urbanistyczne powinny zostać wyznaczone dla:

- terenów zieleni i rekreacji (poza niewielkimi wewnątrzosiedlowymi skwerami i deptakami),
- użytków rolnych, wód, lasów i nieużytków,
- terenów pełniących funkcje produkcyjne (poza niewielkimi zakładami wewnątrz osiedli),
- terenów pełniących funkcje usługowe (np. duże centra handlowe),
- terenów komunikacyjnych (w szczególności duże obszary torów i bocznic kolejowych).

2. Wyznaczenie obszarów zdegradowanych

Obszary zdegradowane powinny być wyznaczane w procesie porównywania jednostek osadniczych/części miast/sołectw wewnątrz gminy, na podstawie stopnia zróżnicowania poszczególnych wskaźników cząstkowych oraz syntetycznych wskaźników degradacji.

Wyznaczenie obszarów zdegradowanych powinno być poprzedzone określeniem i zdefiniowaniem charakterystyki aktualnego stanu obszaru gminy, w szczególności w sferach:

- społecznej (m.in. bezrobocie, ubóstwo, przestępczość, poziom edukacji, kapitał społeczny, uczestnictwo w życiu publicznym i kulturalnym);

oraz

- gospodarczej (w szczególności w zakresie stopnia przedsiębiorczości, kondycji lokalnych przedsiębiorstw);
- (lub/i) środowiskowej (w szczególności w zakresie przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia, ludzi bądź stanu środowiska);
- (lub/i) przestrzenno-funkcjonalnej (w szczególności w zakresie niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, deficytu lub niskiej jakości terenów publicznych);
- (lub/i) technicznej (w szczególności w zakresie degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz braku funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska).

3. Wskazanie obszarów rewitalizacji

Kompleksowa rewitalizacja może być podejmowana wyłącznie na obszarach rewitalizacji (obszarach stanowiących całość lub część obszaru zdegradowanego), dla których interwencja została zaplanowana w gminnych programach rewitalizacji.

Zadaniem gminy na etapie programowania rewitalizacji jest wyznaczenie spośród obszarów zdegradowanych konkretnego obszaru lub obszarów rewitalizacji, cechujących się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk społecznych oraz współwystępujących wraz z nimi przynajmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk: gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych.

Wyznaczone obszary rewitalizacji znajdują odzwierciedlenie w opisie ich granic w tekście gminnego programu rewitalizacji oraz poprzez oznaczenie na mapie stanowiącej załącznik do programu rewitalizacji.

To gmina podejmuje decyzję czy proces rewitalizacji dotyczył będzie tylko jednego z obszarów zdegradowanych, czy też wskaże więcej niż jeden obszar i przygotuje odrębne projekty dla każdego z obszarów. Jeden projekt rewitalizacyjny nie może obejmować kilku obszarów zdegradowanych.

Co do zasady obszary rewitalizacji wyznaczane winny być na terenie jednostek osadniczych (miast, wsi, przysiółków, kolonii).

Niezamieszkałe tereny przemysłowe, w tym portowe i wydobywcze, tereny powojenne albo pokolejowe, na których występują negatywne zjawiska, o których mowa powyżej, mogą wejść w skład obszaru rewitalizacji wyłącznie w przypadku, gdy działania możliwe do przeprowadzenia na tych terenach przyczynią się do przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym.

Identyfikacja zróżnicowania wewnętrznego w jednostkach urbanistycznych

Na potrzeby analiz wewnętrznych w gminach konieczne jest stworzenie systemów gromadzenia, przetwarzania i analizowania danych dotyczących poszczególnych jednostek urbanistycznych. Zaleca się prowadzenie analiz zróżnicowania wewnątrz gminy równoległe w następujących obszarach problemowych/ sferach:

- społecznym,
- gospodarczym,
- funkcjonalno-przestrzennym,
- środowiskowym,
- technicznym.

Rekomenduje się, aby w gminach wprowadzić system statystyki wewnętrznej, który będzie składał się z dwóch integralnych części:

- podziału gminy na możliwie jednorodne jednostki urbanistyczne, które będą mogły stanowić podstawową jednostkę statystyczną dla gmin (np. sołectwa, dzielnice miast),
- metody zbierania, przetwarzania oraz analizowania danych w jednostkach urbanistycznych, a następnie już na potrzeby rewitalizacji – budowa wskaźników „kryzysu”.

Dla potrzeb przeprowadzenia analiz wewnątrzgminnych, stanowiących podstawę do wyznaczenia obszarów zdegradowanych i obszarów rewitalizacji należy posługiwać się następującymi wskaźnikami:

- wskaźniki podstawowe (odniesione do średnich wartości w regionie),
- wskaźniki fakultatywne (wynikające z wewnętrznej sytuacji gminy i odniesione do średnich wartości na całym jej obszarze).

Dane niezbędne do przeprowadzenia prac analitycznych powinny pochodzić w szczególności ze zbiorów statystyki publicznej, danych gromadzonych przez podmioty publiczne oraz innych źródeł, przy czym obowiązkowo należy zawrzeć w LPR opis źródeł oraz metodologię pozyskiwania danych.

Wybór wskaźników fakultatywnych wykorzystywanych do potrzeb delimitacji obszarów zdegradowanych leży w gestii gminy i jest uzależniony od możliwości pozyskania danych statystycznych z wewnętrznych jednostek oraz innych źródeł (Spółdzielnie Mieszkaniowe, Wspólnoty Mieszkaniowe, Urzędy Pracy, Szkoły, Urzędy Skarbowe) i ewentualnych badań ankietowych.

Tabela. 1 Wskaźniki zróżnicowania wewnątrzgminnego

sfera społeczna	sfera gospodarcza	sfera przestrzenna i infrastrukturalna.
wskaźniki podstawowe		
liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 1 tys. ludności udział długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym liczba przestępstw na 1 tys. ludności liczba przestępstw przeciwko rodzinie i opiece na 10 tys. ludności	liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej na 100 osób, liczba mieszkańców prowadzących działalność gospodarczą na 100 ludności, odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności, odsetek osób z wykształceniem gimnazjalnym lub poniżej w ogólnej liczbie bezrobotnych	udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1970 r. przeciętna powierzchnia użytkowa lokalu na osobę udział mieszkań popegeerowskich w ogólnym zasobie mieszkaniowym miejscowości/osiedla Udział budynków bez wodociągu do ogólnej liczby budynków (w %) Udział budynków poddanych termomodernizacji do ogólnej liczby budynków
wskaźniki fakultatywne		
odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym odsetek osób w wieku poprodukcyjnym wielkość zasiłków pomocy rodzinie w przeliczeniu na rodzinę wielkość zaległości czynszowych odsetek osób z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym Wskaźnik wykształcenia osób bezrobotnych odsetek dzieci i młodzieży nieotrzymujących promocji do następnej klasy w szkołach podstawowych i gimnazjach wyniki egzaminów państwowych w szkołach podstawowych i gimnazjach liczba ofiar przemocy na 1000 osób czyny karalne nieletnich na 1 tys. ludności liczba fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych aktywnych na analizowanym obszarze liczba postępowań eksmisyjnych, orzeczonych eksmisji i wykonanych eksmisji z lokali mieszkalnych na 1000 mieszkańców inne zaproponowane wskaźniki o charakterze społecznym	średnia wartość gruntu na analizowanym obszarze wielkość dochodów gminy z tytułu podatku od nieruchomości, poziom dochodów ludności określany poprzez wielkość podatku dochodowego od osób fizycznych na analizowanym obszarze względem średniej miasta, inne zaproponowane wskaźniki analizujące sytuację gospodarczą przy uwzględnieniu wewnętrznych uwarunkowań oraz możliwości pozyskania danych	niska dostępność do podstawowych usług lub słaba ich jakość (znacząca odległość do obiektów typu przedszkola, ośrodki zdrowia – np. poprzez średnią ważoną odległości itp.) udział budynków wymagających remontu udział budynków generujących emisje niskie inne zaproponowane wskaźniki dotyczące infrastruktury, tkanki mieszkaniowej i stanu środowiska przyrodniczego przy uwzględnieniu wewnętrznych uwarunkowań oraz możliwości pozyskania danych

Załącznik 1

CECHY I ELEMENTY PROGRAMÓW REWITALIZACJI¹⁰

I. Pojęcie rewitalizacji - wprowadzenie

Rewitalizację definiuje się jako: *wyprowadzanie ze stanu kryzysowego¹¹ obszarów zdegradowanych¹² poprzez przedsięwzięcia całościowe (integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki), skoncentrowane terytorialnie i prowadzone we współpracy z lokalną społecznością, w sposób zaplanowany oraz zintegrowany przez określenie i realizację programów rewitalizacji¹³.*

Rewitalizacja jako proces przemian służących wyprowadzeniu obszarów ze stanu kryzysowego zakłada optymalne wykorzystanie endogenicznych uwarunkowań oraz wzmacnianie lokalnych potencjałów. Jest procesem wieloletnim, prowadzonym we współpracy z lokalną społecznością i na jej rzecz. Działania służące wspieraniu procesów rewitalizacji, prowadzone są w sposób zaplanowany, skoordynowany, komplementarny oraz zintegrowany wewnętrznie (poszczególne działania pomiędzy sobą) i zewnętrznie (z lokalnymi politykami sektorowymi, np. transportową, energetyczną, celami i kierunkami wynikającymi z dokumentów strategicznych). W związku z różnorodnością zjawisk degradacji i podejść do ich przezwyciężenia podstawową wskazówką prowadzenia rewitalizacji powinno być dążenie do programowania i prowadzenia działań jak najbardziej dopasowanych do lokalnych uwarunkowań.

Dla prowadzenia rewitalizacji wymagane są:

- a. uwzględnienie rewitalizacji jako istotnego elementu całościowej wizji rozwoju gminy;
- b. pełna diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru rewitalizacji wskazanego w programie rewitalizacji oraz analizie dotyczących go problemów; diagnoza obejmuje kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe;
- c. ustalenie hierarchii potrzeb w zakresie działań rewitalizacyjnych;
- d. właściwy dobór narzędzi oraz interwencji do potrzeb i uwarunkowań danego obszaru;
- e. zsynchronizowanie działań w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej, środowiskowej;
- f. koordynacja prowadzonych działań oraz monitorowanie i ewaluacja skuteczności rewitalizacji;
- g. realizacja zasady partnerstwa polegającej na włączeniu partnerów (w szczególności lokalnych społeczności, przedsiębiorców, a także innych interesariuszy procesu rewitalizacji i ekspertów) w procesy programowania i realizacji działań rewitalizacyjnych oraz konsekwentnego,

¹⁰ Opracowane na podstawie Wytycznych Ministra Infrastruktury i Rozwoju w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020.

¹¹ Stan kryzysowy należy rozumieć jako stan spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych, współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej. Skalę negatywnych zjawisk odzwierciedlają mierniki rozwoju opisujące powyższe sfery, które wskazują na niski poziom rozwoju lub dokumentują silną dynamikę spadku poziomu rozwoju, w odniesieniu do wartości dla całej gminy.

¹² Obszar zdegradowany należy rozumieć jako obszar, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy. Obszar zdegradowany może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic pod warunkiem stwierdzenia sytuacji kryzysowej na każdym z podobszarów.

¹³ Programy rewitalizacji należy rozumieć jako narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji. Program rewitalizacji to inicjowany, opracowany i uchwalony przez samorząd gminny na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy o samorządzie gminnym, wieloletni program działań w sferze społecznej, ekonomicznej, przestrzennej, środowiskowej, kulturowej i technicznej, zmierzający do wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysu oraz stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju. Za obszar rewitalizacji uznaje się całość lub część obszaru zdegradowanego, będącego w stanie kryzysowym (szczególna koncentracja negatywnych zjawisk), na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację.

otwartego i trwałego dialogu z tymi podmiotami i grupami, których rezultaty rewitalizacji mają dotyczyć.

Ponadto, rewitalizacja ma sprzyjać poprawie ładu przestrzennego, realizacji idei miasta zwarteo, przeciwdziałaniu niekontrolowanej suburbanizacji zwłaszcza na styku obszar miejski – obszar wiejski.

II. Cechy programów rewitalizacji

1. Kompleksowość programu rewitalizacji

- 1) Program rewitalizacji ujmuje działania w sposób kompleksowy (z uwzględnieniem projektów rewitalizacyjnych¹⁴ współfinansowanych ze środków unijnych oraz innych publicznych lub prywatnych) tak, aby nie pomijać aspektu społecznego oraz gospodarczego lub przestrzenno-funkcjonalnego lub technicznego lub środowiskowego związanego zarówno z danym obszarem, jak i jego otoczeniem. W trakcie opracowywania i wdrażania programu rewitalizacji nie dopuszcza się możliwości planowania i realizacji tylko wybiórczych inwestycji, nastawionych jedynie na szybki efekt poprawy estetyki przestrzeni, skupionych tylko na działaniach remontowych czy modernizacyjnych, które nie skutkują zmianami strukturalnymi na obszarze rewitalizacji.
- 2) Program rewitalizacji złożony z wielu różnorodnych projektów jest konstrukcją warunkującą osiągnięcie kompleksowości interwencji. Oczekuje się wzajemnego powiązania oraz synergii projektów rewitalizacyjnych. Nie oznacza to obowiązku w każdym przypadku jednoczesnej realizacji projektów, lecz synchronizację efektów ich oddziaływania na sytuację kryzysową.
- 3) Podejmowane w ramach projektu rewitalizacyjnego przedsięwzięcia powinny stanowić odpowiedź na konkretne problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy obszaru zdegradowanego przedstawionej w programie rewitalizacji. Niezbędne tym samym jest wykazanie logiki powiązań pomiędzy poszczególnymi projektami podejmowanymi w ramach kompleksowej interwencji.

2. Koncentracja programu rewitalizacji

- 1) Koncentracja interwencji i potrzeba hierarchizacji potrzeb powodują, że programy rewitalizacji dotyczą terenów o istotnym znaczeniu dla rozwoju gminy, obejmujących całość lub część zdiagnozowanego obszaru zdegradowanego i dotkniętych szczególną koncentracją problemów i negatywnych zjawisk kryzysowych. Działania rewitalizacyjne z definicji skierowane są na określony i zidentyfikowany dzięki diagnozie obszar rewitalizacji, przy założeniu zastosowania adekwatnych narzędzi oraz możliwości finansowania rewitalizacji.
- 2) Co do zasady projekty rewitalizacyjne realizowane są na obszarach rewitalizacji. Do objęcia wsparciem można jednak dopuszczać także projekty rewitalizacyjne zlokalizowane poza tym obszarem, jeśli służą one realizacji celów wynikających z programu rewitalizacji. Zwłaszcza dotyczy to inicjatyw społecznych nakierowanych np. na aktywizację zawodową mieszkańców obszarów rewitalizacji, gdzie rozwiązania dedykowane ludności z obszaru rewitalizacji mogą być podejmowane poza obszarem rewitalizacji. Takie przypadki wymagają szerszego uzasadnienia i wskazania siły tych powiązań i efektywności oddziaływania danego projektu rewitalizacyjnego.

¹⁴ Projekt rewitalizacyjny to projekt wynikający z programu rewitalizacji, tj. zaplanowany w programie rewitalizacji i ukierunkowany na osiągnięcie jego celów lub logicznie powiązany z treścią i celami programu.

3. Komplementarność projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych¹⁵

Wymogiem koniecznym dla wspierania projektów (a także szerzej: przedsięwzięć) rewitalizacyjnych jest zapewnienie ich komplementarności w różnych wymiarach. W szczególności dotyczy to komplementarności: przestrzennej, problemowej, proceduralno-instytucjonalnej, międzyokresowej oraz źródeł finansowania.

3.1 Komplementarność przestrzenna

- 1) Komplementarność przestrzenna oznacza konieczność wzięcia pod uwagę podczas tworzenia i realizacji programu rewitalizacji wzajemnych powiązań pomiędzy projektami/przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi zarówno realizowanych na obszarze rewitalizacji, jak i znajdujących się poza nim, ale oddziałujących na obszar rewitalizacji.
- 2) Zapewnienie komplementarności przestrzennej projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych ma służyć temu, by program rewitalizacji efektywnie oddziaływał na cały dotknięty kryzysem obszar (a nie punktowo, w pojedynczych miejscach), poszczególne projekty/przedsięwzięcia rewitalizacyjne wzajemnie się dopełniały przestrzennie oraz by zachodził między nimi efekt synergii.
- 3) Celem zapewnienia komplementarności przestrzennej interwencji jest także to, by prowadzone działania nie skutkowały przenoszeniem problemów na inne obszary lub nie prowadziły do niepożądanych efektów społecznych takich jak segregacja społeczna i wykluczenie.
- 4) Komplementarność przestrzenna skutkuje ciągłą analizą następstw decyzji przestrzennych w skali całej gminy i jej otoczenia (np. przeznaczanie nowych terenów pod zabudowę) dla skuteczności programu rewitalizacji.

3.2 Komplementarność problemowa

- 5) Komplementarność problemowa oznacza konieczność realizacji projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych, które będą się wzajemnie dopełniały tematycznie, sprawiając, że program rewitalizacji będzie oddziaływał na obszar rewitalizacji we wszystkich niezbędnych aspektach (społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym, środowiskowym).
- 6) Zapewnienie komplementarności problemowej ma przeciwdziałać fragmentacji działań (np. tzw. „rewitalizacji technicznej”, „rewitalizacji społecznej” – określeń błędnie stosowanych, ponieważ rewitalizacja jest zawsze kompleksowa) koncentrując uwagę na całościowym spojrzeniu na przyczyny kryzysu danego obszaru.
- 7) W komplementarności problemowej konieczne jest określenie pożądanego stanu, do jakiego mają doprowadzić dany obszar projekty/przedsięwzięcia rewitalizacyjne, oraz jego parametryzacja. Tak postawione zadanie ułatwi później wybór odpowiednich mierników/wskaźników osiągnięcia celów programu rewitalizacji.
- 8) Skuteczna komplementarność problemowa oznacza konieczność powiązania działań rewitalizacyjnych ze strategicznymi decyzjami gminy na innych polach, co skutkuje lepszą koordynacją tematyczną i organizacyjną działań administracji.

¹⁵ Na przedsięwzięcie rewitalizacyjne składa się projekt lub grupa projektów i innych działań, w szczególności o charakterze społecznym, gospodarczym, urbanistycznym, budowlanym, środowiskowym, konserwatorskim, edukacyjnym, naukowym, zdrowotnym lub kulturalnym, zawarte lub wynikające z programu rewitalizacji oraz logicznie powiązane z treścią i celami programu rewitalizacji.

- 9) Dla uzyskania lepszych efektów komplementarności problemowej przydatna jest pogłębiona i usystematyzowana analiza zjawisk kryzysu na obszarze województwa przygotowana przez samorząd województwa. Analiza ta powinna obejmować m.in. sytuację społeczną, gospodarczą i przestrzenną oraz obserwowane zjawiska i trendy demograficzne.

3.3 Komplementarność proceduralno-instytucjonalna

- 10) Komplementarność proceduralno-instytucjonalna oznacza konieczność takiego zaprojektowania systemu zarządzania programem rewitalizacji, który pozwoli na efektywne współdziałanie na jego rzecz różnych instytucji oraz wzajemne uzupełnianie się i spójność procedur. W tym celu niezbędne jest osadzenie systemu zarządzania programem rewitalizacji w przyjętym przez daną gminę systemie zarządzania w ogóle.

3.4 Komplementarność międzyokresowa

- 11) Komplementarność międzyokresowa oznacza konieczność dokonania rozeznania, analizy i krytycznej oceny oraz sformułowania wniosków na temat dotychczasowego (w kontekście zaangażowania środków wspólnotowych, szczególnie w ramach polityki spójności 2007-2013) sposobu wspierania procesów rewitalizacji, jego skuteczności, osiągnięć i problemów wdrażania projektów i programów rewitalizacji.
- 12) W oparciu o dokonane analizy zasadne jest zadbanie o uzupełnianie (dopełnianie) przedsięwzięć już zrealizowanych w ramach polityki spójności 2007-2013 (np. o charakterze infrastrukturalnym) projektami komplementarnymi (np. o charakterze społecznym) realizowanymi w ramach polityki spójności 2014-2020.

Zachowanie ciągłości programowej (polegającej na kontynuacji lub rozwijaniu wsparcia z polityki spójności 2007-2013) ma w procesach rewitalizacji kluczowe znaczenie.

3.5 Komplementarność źródeł finansowania

- 13) Komplementarność źródeł finansowania, w kontekście polityki spójności 2014-2020, oznacza, że projekty rewitalizacyjne, wynikające z programu rewitalizacji opierają się na konieczności umiejętnego uzupełniania i łączenia wsparcia ze środków Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych z wykluczeniem ryzyka podwójnego dofinansowania.
- 14) Silna koordynacja i synergia projektów rewitalizacyjnych finansowanych szczególnie w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego jest konieczna dla uzyskania korzystnych efektów dla obszarów rewitalizacji.
- 15) Powiązanie z PROW – w gminach, które kwalifikują się do wsparcia w ramach PROW oraz PO RYBY należy uwzględnić komplementarność prowadzenia działań rewitalizacyjnych z wykorzystaniem tych programów. Pod uwagę powinny być wzięte istniejące bądź tworzone dokumenty o charakterze strategicznym/planistycznym dot. rozwoju obszarów wiejskich, np. strategii LGD, LSR, planów odnowy miejscowości.
- 16) Komplementarność finansowa oznacza także zdolność łączenia prywatnych i publicznych źródeł finansowania, przy założeniu, że stymulowanie endogenicznych zdolności inwestycyjnych ma kluczowe znaczenie dla dynamiki pożądanych zmian.

4. Realizacja zasady partnerstwa i partycypacja

- 1) Program rewitalizacji jest wypracowywany przez samorząd gminny i poddawany dyskusji w oparciu o diagnozę lokalnych problemów: społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych i środowiskowych. Prace nad przygotowaniem programu, bądź jego aktualizacją, jak również wdrażanie (realizacja) programu oparte są na współpracy ze

- wszystkimi grupami interesariuszy, w tym szczególnie z mieszkańcami obszarów rewitalizacji, innymi ich użytkownikami, przedsiębiorcami i organizacjami pozarządowymi.
- 2) W programie rewitalizacji znajduje się opis procesu jego przygotowania dokumentujący udział w nim różnych grup interesariuszy w taki sposób, by możliwe było zweryfikowanie i ocena stopnia osiągniętego uspołecznienia, jak również określenie, w jaki sposób wybrana forma zarządzania programem rewitalizacji realizuje zasadę udziału w niej interesariuszy.
 - 3) Partycypacja społeczna jest wpisana w proces rewitalizacji jako fundament działań na każdym etapie tego procesu (diagnozowanie, programowanie, wdrażanie, monitorowanie). Skonsolidowanie wysiłków różnych podmiotów na rzecz obszaru rewitalizacji jest ważnym warunkiem sukcesu.
 - 4) Partycypacja ukierunkowana jest na możliwie dojrzałe jej formy, a więc nie ograniczające się jedynie do informacji czy konsultacji działań władz lokalnych, ale dążące do zaawansowanych metod partycypacji, takich jak współdecydowanie czy kontrola obywatelska.
 - 5) W wypracowanie LPR należy zaangażować mieszkańców obszarów rewitalizacji. Docelowo, po wyznaczeniu obszarów rewitalizacji, konsultacje społeczne dot. LPR prowadzone są na tym obszarze lub, jeśli nie jest to możliwe, w jego najbliższym sąsiedztwie.
 - 6) Przy tworzeniu LPR należy wykorzystać potencjał ośrodka wsparcia **ekonomii społecznej** (OWES), szczególnie w zakresie animacji lokalnej, inkubacji podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych oraz w obszarze wsparcia „biznesowego” dla istniejących już przedsiębiorstw społecznych. Należy dążyć do kreowania i rozwijania podmiotów ekonomii społecznej (organizacji pozarządowych, spółdzielni socjalnych) prowadzących działalność w szczególności na obszarze rewitalizacji. Docelowo, na terenie każdego z wydzielonych obszarów rewitalizacji powinien działać przynajmniej 1 podmiot ekonomii społecznej.

III. Elementy programu rewitalizacji (minimalny zakres programu rewitalizacji)

- 1) Program rewitalizacji zawiera co najmniej:
 - a. opis powiązań programu rewitalizacji z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy;
 - b. diagnozę czynników i zjawisk kryzysowych oraz skalę i charakter potrzeb rewitalizacyjnych;
 - c. zasięgi przestrzenne obszaru/obszarów rewitalizacji tj. określenie, w oparciu o inne dokumenty strategiczne gminy lub diagnozę i identyfikację potrzeb rewitalizacyjnych, terytorium/terytoriów najbardziej wymagających wsparcia;
 - d. wizję stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji (planowany efekt rewitalizacji);
 - e. cele rewitalizacji oraz odpowiadające zidentyfikowanym potrzebom rewitalizacyjnym kierunki działań mających na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk;
 - f. listę planowanych, podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych wraz z ich opisami zawierającymi, w odniesieniu do każdego projektu/przedsięwzięcia rewitalizacyjnego, co najmniej: nazwę i wskazanie podmiotów go realizujących, zakres realizowanych zadań, lokalizację (miejsce przeprowadzenia danego projektu), szacowaną wartość, prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji;
 - g. charakterystykę pozostałych rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych realizujących kierunki działań, mających na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk powodujących sytuację kryzysową;

- h. mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami/przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na obszarze objętym programem rewitalizacji;
 - i. indykatywne ramy finansowe w odniesieniu do przedsięwzięć, o których mowa w lit. f oraz g, z indykatywnymi wielkościami środków finansowych z różnych źródeł (także spoza funduszy polityki spójności na lata 2014-2020 – publiczne i prywatne środki krajowe w celu realizacji zasady dodatkowości środków UE);
 - j. mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji;
 - k. system realizacji (wdrażania) programu rewitalizacji;
 - l. system monitoringu i oceny skuteczności działań i system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu programu.
- 2) Diagnoza (o której mowa w pkt 1 lit. b.) zawarta w programie rewitalizacji (o ile nie została dokonana w innym dokumencie strategicznym/planistycznym gminy przyjętym uchwałą rady gminy) obejmuje w szczególności pogłębioną analizę kwestii społecznych dla określenia ewentualnych potrzeb podjęcia wyprzedzających działań o charakterze społecznym (dotyczących rozwiązywania problemów społecznych oraz pobudzających aktywność lokalną), co pozwoli na przygotowanie działań rewitalizacyjnych o bardziej złożonym, kompleksowym charakterze i oddziaływaniu. Takie działania mają na celu podniesienie skuteczności i trwałości projektów rewitalizacyjnych oraz gotowości i świadomości mieszkańców co do możliwości partycypacyjnego współdecydowania o obszarze objętym programem rewitalizacji. Poza tym, diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych obejmuje analizę zjawisk gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych, środowiskowych oraz technicznych - stan wyposażenia w infrastrukturę techniczną oraz stan techniczny obiektów budowlanych itp.
- 3) W LPR dotyczącym gminy wiejskiej bądź miejsko-wiejskiej należy dokonać analizy sytuacji środowisk popegeerowskich (społeczność byłych pracowników PGR-ów i ich rodzin) oraz infrastruktury gospodarczej i mieszkaniowej po byłych PGR-ach.
- 4) Zasięgi przestrzenne obszaru lub obszarów rewitalizacji (o których mowa w pkt 1 lit. c.) dokonywane są (o ile nie zostało to dokonane w innym dokumencie strategicznym lub planistycznym gminy przyjętym uchwałą rady gminy) przy założeniu, że dany program rewitalizacji może obejmować więcej niż jedno terytorium wymagające wsparcia. Zasięg każdego z tych obszarów wyznaczany jest przy założeniu, że jest to terytorium ograniczone przestrzennie, tj. obejmujące tereny o szczególnej koncentracji negatywnych zjawisk istotne dla rozwoju danej gminy. Ustalenia zasięgu przestrzennego obszaru lub obszarów rewitalizacji dokonuje samorząd gminny, w oparciu o rozstrzygnięcia wynikające z innych dokumentów strategicznych lub planistycznych gminy lub w oparciu o indywidualne kryteria (wraz z odniesieniem ich do wartości referencyjnych dla danej gminy). Program rewitalizacji łącznie nie obejmuje więcej niż 20% powierzchni gminy i dotyczy liczby ludności nie większej niż 30% jej mieszkańców.
- 5) Opis planowanych działań rewitalizacyjnych, które będą realizowane w ramach danego programu rewitalizacji powinien zawierać przede wszystkim:
- a. identyfikację podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych (o których mowa w pkt 1 lit. f), tj. takich, bez których realizacja celów programu rewitalizacji nie będzie możliwa i obszar rewitalizacji nie będzie w stanie wyjść z kryzysowej sytuacji,

- b. charakterystykę (zbiorczy opis) innych (o których mowa w pkt 1 lit. g), uzupełniających rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych, tj. takich, które ze względu na mniejszą skalę oddziaływania trudno zidentyfikować indywidualnie, a są oczekiwane ze względu na realizację celów programu rewitalizacji. W opisie przedsięwzięć uzupełniających należy wskazać obszary tematyczne, zagadnienia istotne z punktu widzenia potrzeb obszaru rewitalizacji.
- 6) W każdym programie rewitalizacji na liście projektów rekomendowanych przez gminę do dofinansowania w ramach RPO WZ 2014-2020 powinno znajdować się min. 30% projektów, które docelowo będą mogły być realizowane przez partnerów społecznych i prywatnych. Również wartość środków przewidzianych dla partnerów prywatnych lub społecznych nie powinna być mniejsza niż 30% kwoty przeznaczonej na realizację projektów rewitalizacji.

Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego

Wydział Zarządzania Strategicznego

ul. Ks. Kardynała Stefana Wyszyńskiego 30

70-203 Szczecin

Fundusze Europejskie
Program Regionalny

Pomorze Zachodnie

Unia Europejska
Europejskie Fundusze Strukturalne i Inwestycyjne

